

Καρφιτσώνοντας την πεταλούδα

Κατάλογος εκθεμάτων Θεατρικού Μουσείου Κύπρου.

Όταν ένας συγγραφέας τελειώνει το κείμενό του, όταν ένας ζωγράφος βάζει την τελευταία πινελιά στον καμβά, όταν ένας μουσικοσυνθέτης γράφει την τελευταία νότα της παρτιτούρας του, τα έργα τους ξεκινούν τη ζωή τους, ανεξαρτητοποιημένα από τον δημιουργό τους, εκτεθειμένα στην κρίση του χρόνου, στην κρίση γενεών αναγνωστών, ακροατών, θεατών. Όταν ένας ηθοποιός λέει την τελευταία του λέξη στη σκηνή, κάνει την τελευταία του κίνηση, όταν τα φώτα σβήνουν, το έργο της θεατρικής τέχνης δεν γεννιέται αλλά πεθαίνει έχοντας υπάρξει μόνο ως προσωρινή σύμπραξη των όσων εξέπεμψαν το χωροχρονικά συγκεκριμένο

σήμα και των όσων ήταν εκεί παρόντες για να το παραλάβουν.

Καμία οπτικογράφιση δεν μπορεί να καρφισώσει τη ζωντανή πεταλούδα μιας παράστασης, επειδή έτσι θα «αρπαχτεί» μόνο μια εκδοχή, μόνο μια από τις παραλλαγές της πράξης που από τη φύση της είναι ανεπανάληπτη. Κι όμως η ανεπανάληπτη και η εφήμερη φύση μιας παράστασης δεν σημαίνει ότι η θεατρική παραγωγή δεν αποτελείται από πληθώρα ανθρώπινων δραστηριοτήτων, όπως σύσταση θεατρικού σχήματος, εύρεση οικονομικών πόρων, επιλογή ρεπερτορίου και συντελεστών, σκηνοθετικές μελέτες και οδηγίες, σκηνογραφικά και ενδυματολογικά σχέδια, αφίσες, προγράμματα, στατιστικά στοιχεία με αριθμό παραστάσεων και θεατών, κριτικός απόηχος, κλπ.

Πάντα υπήρχαν προσπάθειες διατήρησης της μνήμης για τις παραστάσεις που έχουν ήδη μετακομίσει στο πολιτισμικό cloud ενός τόπου, προσπάθειες συλλογής υλικού και τεκμηριωμένης ιστορικής καταγραφής της πάντα ρέουσας θεατρικής παραγωγής, επιστημονικής ταξινόμησης και επεξεργασίας του υλικού που έχει απομείνει. Μια τέτοια αξιόλογη πράξη συλλογής και διατήρησης θεατρικών πραγμάτων είναι τα θεατρικά μουσεία. Ας μιλήσουμε για το Ίδρυμα Θεατρικού Μουσείου Κύπρου και για τη σημαντική και καλαίσθητη έκδοση του Καταλόγου Εκθεμάτων Θεατρικού Μουσείου Κύπρου (Εκδ. Θεατρικό Μουσείο Κύπρου, Λεμεσός, 2016, επιμέλεια έκδοσης: Άντρη Χ. Κωνσταντίνου).

Η ιδιαίτερη γοητεία αυτού του καταλόγου πηγάζει από το γεγονός ότι η φωτογράφιση εκθεμάτων έγινε αφού εγκαταστάθηκε το Μουσείο, όταν αυτά βρίσκονταν ήδη στις μόνιμες τους θέσεις και στις προθήκες τους. Η περίληψη σε ενιαίο οπτικό πεδίο των έντυπων και των ενδυματολογικών εκθεμάτων, των πορτρέτων των συντελεστών και των μακετών σκηνικών, υπογραμμίζει τη σύνθετη φύση της θεατρικής τέχνης. Ο χώρος είναι πάντα παρών και η φωτιστική ατμόσφαιρα της έκθεσης δημιουργεί

την αίσθηση της περιδιάβασης σ' αυτόν.

Το κτήριο αποτελεί δωρεά του Πάνου Σολομωνίδη στον Δήμο Λεμεσού και η συλλογή δημιουργήθηκε στη βάση του αρχείου του Νίκου Σ. Νικολαΐδη (1909-1989). Έμπορος οπτικών, αλλά και συγγραφέας, ερασιτέχνης ηθοποιός και σκηνοθέτης, ιδρυτής θεατρικών ομάδων, μεσολαβητής για περιοδείες ελληνικών θιάσων, ο Νικολαΐδης είχε συλλέξει αφίσες, προγράμματα, θεατρικά έργα, φωτογραφίες, εφημερίδες και περιοδικά, θησαυρό για ένα αιώνα θεατρικής ζωής του τόπου, τον οποίο κληροδότησε στον Δήμο Λεμεσού. Το υλικό συμπληρώθηκε με παραχωρήσεις από ιδιωτικές συλλογές επαγγελματιών και εραστών του θεάτρου. Τον μουσειολογικό σχεδιασμό υπογράφει η Σοφία Αντωνιάδου, τον αρχιτεκτονικό η Σκευή Φαραζή, την έρευνα και τη συγγραφή των κειμένων της έκθεσης η Άντρη Χ. Κωνσταντίνου.

Ο Κατάλογος περιέχει τρεις βασικές ενότητες: «Η ιστορία», «Οι συντελεστές» και «Η παράσταση». Η πρώτη παρουσιάζει τους σημαντικούς σταθμούς της θεατρικής δραστηριότητας στην Κύπρο. Τα ενημερωτικά πάνελ ξεκινούν με την απαρχή των πραγμάτων (330π.Χ.-330μ.Χ.) με τα αρχαία θέατρα στην Κύπρο και τα σχετικά αρχαιολογικά ευρήματα, και συνεχίζουν με τις χρονολογικά οργανωμένες παρουσιάσεις που φτάνουν μέχρι τις μέρες μας. Η συνύπαρξη ποικίλων εκθεμάτων υπογραμμίζει συνεχώς την πολυσυλλεκτικότητα της θεατρικής δράσης. Η πρώτη έκδοση θεατρικού έργου στην Κύπρο, της τραγωδίας του Θ. Θεοχαρίδη «Πέτρος ο Συγκλητικός» του 1907 συγγενεύει με διαφημιστικά φυλλάδια περιοδειών ελληνικών θιάσων (1879, 1912, 1913, 1927, κ.ά., κ.ά), με αφίσες πρώτων κυπριακών θεατρικών ομάδων, με τα προγράμματα των πρώτων παραγωγών του ΟΘΑΚ, του Θεάτρου ΡΙΚ, του ΘΟΚ, του Νέου Θεάτρου Βλαδίμηρου Καυκαρίδη, του Θεάτρου Ένα, της ΕΘΑΛ, του Σκάλα. Να η αφίσα του «Αγαμέμνονα», της πρώτης παραγωγής του ΘΟΚ, με το ανέβασμα του οποίου ο ΘΟΚ θα

γιορτάσει φέτος τα 50χρονά του. Να τα κοστούμια από τις ιστορικές παραγωγές του ΘΟΚ, τον «Αίαντα» του 1973, τον «Κauκasiανό Κύκλο με την κιμωλία» του 1975.

Η εκτενέστερη ενότητα του Μουσείου, «Οι συντελεστές», είναι δομημένη με τέτοιο τρόπο ώστε ν' αντανakλά τους βασικούς σταθμούς της πορείας μιας θεατρικής παραγωγής. Τα ρεπερτόρια των θιάσων αποτυπώνονται σε προγράμματα, αφίσες, μακέτες σκηνικών, σε συγγραφικά χειρόγραφα και εκδόσεις έργων, έτσι που να φαίνονται οι αισθητικές και οι ιδεολογικές τάσεις διάφορων δεκαετιών, αλλά και η συμβολή των Κύπριων συγγραφέων στην ιστορία του εγχώριου θεάτρου (Μ.Πιτσιλιδής, Ρ. Κατσελλή, Π. Ιωαννίδης, Μ. Αβρααμίδου, κ.ά.)

Η αναφορά στους Κύπριους σκηνοθέτες της πρώτης γενιάς Εύη Γαβριηλίδη, Νίκο Σιαφκάλλη, Μόνικα Βασιλείου, Νίκο Χαλαλάμπους κ.ά. γίνεται μέσα από τα σκηνοθετικά τους σημειώματα. Συγκινεί το δακτυλογραφημένο «Σενάριο για «ΙΚέτιδες» του Νίκου Χαλαλάμπους με οδηγίες προς τους ηθοποιούς και τους συνεργάτες του, ο αρχικός οδηγός στη δημιουργία της ιστορικής παράστασης του ΘΟΚ. Η σκηνογραφία και η ενδυματολογία αποτελούν το ουσιαστικό μέρος της συλλογής, καθώς δίνουν υλική μορφή στις σκηνοθετικές ιδέες και ανακαλούν τις υποκριτικές δημιουργίες. Πλούσια η εικαστική παραγωγή στο κυπριακό θέατρο κι αυτό αποδεικνύουν οι δουλειές του πατέρα της κυπριακής σκηνογραφίας Τηλέμαχου Κάνθου, των Στέφανου Αθηνάϊτη, Νίκου Κουρούση, Κλάρας Ζαχαράκη-Γεωργίου, Κώστα Καυκαρίδη, Μίκη Λοΐζου, Άντη Παρτζίλη, Σταύρου Αντωνόπουλου, Εδουάρδου Γεωργίου, Λάκη Γενεθλή, κ.π.ά.

Και καθώς οι εικόνες αποτελούν μόρια της μνήμης μας, η τελευταία ενότητα, «Η παράσταση», το «φινάλε» του μουσείου, παρουσιάζει συνθέσεις από κοστούμια και αξεσουάρ που παραπέμπουν σε αυθεντικές σκηνές από παραστάσεις του ΘΟΚ, του Σατιρικού, του Ένα, της ΕΘΑΛ και του Σκάλα.